

نامه به سردبیر:

در راستای پاسخ به سوالات مطرح شده در مورد مقاله رابطه بین تصور از بدن و مشارکت اجتماعی در بین زنان باردار جهرم

وحید رحمانیان PhD

مرکز تحقیقات مؤلفه‌های اجتماعی سلامت، دانشگاه علوم پزشکی جهرم،

جهرم، ایران

فرزانه ذوالعلی PhD*

مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، پژوهشکده آینده پژوهی در

سلامت، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران

پست الکترونیک: zolalafarzaneh@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۲/۳۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۷/۰۱

سردبیر محترم مجله افق دانش

سوالاتی در قالب نامه به سردبیر در مورد مقاله‌ای با عنوان "رابطه بین تصور از بدن و مشارکت اجتماعی در بین زنان باردار جهرم" (شماره ۲ دوره ۲۳ سال ۱۳۹۶) توسط محققین محترم ارسال شده است. ضمن تشکر از نظرات علمی و دقت پژوهشگران محترم، نکات زیر بیان می‌گردد:

تصور از بدن یک تصویر ذهنی است که هر فرد از اندازه و شکل بدن خود دارد زمانی که بافت فرهنگی جامعه بر ارزشمندی جذابیت ظاهری بخصوص برای زنان تأکید نماید، بتدریج زمینه نگرانی درباره به تصویر بدنی فراهم می‌شود. تداوم این نارضایتی‌ها منجر به افسردگی، اضطراب اجتماعی و پایین آمدن عزت نفس می‌گردد و فرد خواستار تغییر در تصویر بدنی خود خواهد شد تا بتواند تصویر بدنی حقیقی خود را به تصویر بدنی ایده آتش نزدیک کند [1].

سابقه پژوهش‌های کاربردی در حیطه تصور بدن زنان باردار در سایر کشورها به اواخر قرن ۲۰ میلادی مربوط می‌شود [2,3] در حالیکه سابقه این پژوهش‌ها در ایران از قدمت چندانی برخوردار نبوده و عمدتاً هم جمعیت عمومی زنان مورد توجه بوده است. این مطالعات نیز در جای خود ارزشمند است زیرا زنانی که تصویر ذهنی مثبتی از بدن خویش دارند، ممکن است در طی بارداری نیز همان تصویر را حفظ کنند، به نحوی که اگر شخصی حاملگی را با شادمانی بپذیرد، حتی ممکن است تغییرات فیزیکی برای وی مطلوب و خوشایند نیز باشد. از طرفی بجز مطالعه مورد بحث [4] تنها دو مطالعه‌ی دیگر [5,6] به مسئله تصور بدنی زنان باردار در ایران پرداخته‌اند.

یکی از دلایل عمده کمبود پژوهش‌های منظم درباره این موضوع، فقدان یک روش مناسب برای اندازه‌گیری این پارامتر است گرچه تعدادی از روش‌های ارزیابی که به جنبه‌های مشخصی از شکل بدن می‌پردازند ارتقاء یافته‌اند، هیچ یک ارزیابی خاصی در ارتباط با تجربه محسوس نگرانی از شکل بدن همراه با سوابق و پیامدها نداشته‌اند. بعلاوه اغلب مقیاس‌های در دسترس، ناراحتی از نواحی مختلف بدن را ارزیابی

می‌کنند یا این که این ابزارها مشخصاً با نگرانی از شکل بدن سروکار ندارند [7].

تا سال ۱۹۸۳ ابزاری که بطور رضایت بخش این نگرانی را اندازه‌گیری کند وجود نداشت و پرسشنامه شکل بدن (BSQ) (Body Shape Questionnaire) را به این منظور طراحی شد و به چند دلیل مورد توجه بسیاری از پژوهشگران قرار گرفته است [8] اول اینکه ارزیابی روان سنجی پرسشنامه شکل بدن اصلی، همسانی درونی و پایایی بازآزمایی بالا و روایی سازه قوی را نشان می‌دهد [9] دوم، این پرسشنامه به زبان‌های مختلف شامل سوئدی، فرانسوی، اسپانیایی، ترکیه‌ای و برزیلی در دسترس است همچنین پرسشنامه شکل بدن می‌تواند برای تشخیص گروه‌های در معرض خطر برای پیشگیری از اختلالات خوردن بکار رود [10].

نسخه فارسی این پرسشنامه در سال ۱۳۹۳ توسط ویسی و همکاران روی جمعیت دانشجویان دختر مورد بررسی قرار گرفت و پایایی (< 0.94 آلفا کرونباخ) و روایی (< 0.94) آن برای جمعیت ایرانی مطلوب گزارش شده است [11].

نویسندگان مقاله نیز در مطالعه خود از نسخه فارسی پرسشنامه BSQ استفاده کردند زیرا که در زمان انجام پژوهش، پرسشنامه شکل بدن جزء معدود پرسشنامه‌های تصویر بدنی مورد تایید و مطلوب برای جمعیت ایرانی بود و در مقایسه با سایر پرسشنامه‌های تصویر بدنی موجود خارجی و همچنین برگردانده شده به فارسی، طبق مرور گسترده منابع موجود و نظر افراد صاحب‌نظر و پژوهشگران مشاور طرح (شامل متخصصان روان شناسی و بهداشت عمومی) ابعاد و سوالات آن (بجز ۲ سوال) با هدف مطالعه که سنجش تصویر بدنی زنان باردار بود همخوانی و مناسبت بیشتری داشت.

از طرفی اکثر مطالعات انجام شده جهت سنجش تصور بدنی زنان باردار از یک ابزار واحد و مختص زنان باردار استفاده نکرده و عمدتاً از پرسشنامه‌های عمومی سنجش تصور بدنی مانند Body Attitudes Questionnaire، Eating Behaviour Questionnaire، Body Areas Satisfaction Scale، Body Shape Questionnaire، Eating Disorder Inventory، Satisfication Scale Shap Body (EDZ)، و روش مصاحبه استفاده شده است [12-15].

دو مطالعه انجام شده در ایران نیز از روش پدیدار شناسی (فنونولوژی) [5] و پرسشنامه Body Esteem Scale-AA که یک پرسشنامه برای جمعیت عمومی و افراد مبتلا به اختلال خوردن است و روایی و پایایی نسخه فارسی آن در جمعیت عمومی ایرانی مورد تایید قرار گرفته استفاده شده است [6].

اما این نکته مطرح شده توسط پژوهشگران محترم که "ابزار مورد استفاده در مطالعات باید از روایی و پایایی با اندازه ای مناسب و قابل پذیرش برای جمعیت هدف برخوردار باشد تا قادر به اندازه‌گیری مفهوم مورد نظر و تشخیص تفاوت‌های آن مفهوم در جمعیت مورد مطالعه باشد" طبق منابع علمی مورد تایید است زیرا که جهت بومی سازی و ترجمه یک ابزار اندازه‌گیری ساخته شده در سایر ملل و فرهنگ‌ها به زبان مقصد، علاوه بر تایید روایی و پایایی، ایده آل و مطلوب

Questionnaire: Measurement equivalence across ethnicity and clinical status. *Int J Eat Disord.* 2008;41(3):265-72.

10- Ghaderi A, Scott B. The reliability and validity of the Swedish version of the Body Shape Questionnaire. *Scand J Psychol.* 2004;45(4):319-24.

11- Kheirollah Sadeghi SMA, Mansour Rezaei, Fateme Veisy, Fahime Raeesi, Jamile Shahverdi. Psychometric properties of the 34-item Body Shape Questionnaire in students. *J Kermanshah Univ Med Scie.* 2014;18(6):316-22. [Persian]

12- Hauff LE, Demerath EW. Body image concerns and reduced breastfeeding duration in primiparous overweight and obese women. *Am. J. Hum. Biol.* 2012;24(3):339-49.

13- Loth KA, Bauer KW, Wall M, Berge J, Neumark-Sztainer D. Body satisfaction during pregnancy. *Body Image.* 2011;8(3):297-300.

14- Meireles JFF, Neves CM, Carvalho PHBd, Ferreira MEC. Body dissatisfaction among pregnant women: an integrative review of the literature. *Cien Saude Colet.* 2015;20(7):2091-103.

15- Zaltzman A, Falcon B, Harrison ME. Body image in adolescent pregnancy. *J Pediatr Adolesc Gyneco.* 2015;28(2):102-8.

تر آن است که برای گروه هدف خاص مورد نظر (مانند زنان باردار) نیز روایی و پایایی پرسشنامه مجدداً مورد بررسی قرار گیرد و صرفاً تأیید روایی و پایایی آن در جمعیت عموم کفایت نمی‌کند. از این رو به سایر پژوهشگران پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی، ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه شکل بدن در جمعیت‌های مختلف ایرانی بررسی و مقایسه شده یا اقدام به طراحی ابزارهای اندازه‌گیری تصویر بدنی خاص بارداری نموده و با نتایج مطالعات موجود مقایسه نمایند. در پایان از محققین محترم، به دلیل نقد و بررسی عالمانه و توجه و دقت موشکافانه به تولیدات علمی منتشر شده در مجلات علمی کشور عزیزمان ایران کمال تقدیر و تشکر را داریم.

منابع

1- Kamysheva E, Skouteris H, Wertheim EH, Paxton SJ, Milgrom J. Examination of a multi-factorial model of body-related experiences during pregnancy: the relationships among physical symptoms, sleep quality, depression, self-esteem, and negative body attitudes. *Body image.* 2008;5(2):152-63.

2- Davies K, Wardle J. Body image and dieting in pregnancy. *J psycho res.* 1994;38(8):787-99.

3- Stenberg L, Blinn L. Feelings about self and body during adolescent pregnancy. *Fam Soc.* 1993.

4- Rahmanian V, Zolala F, Mohseni M, Baneshi M, KHalili N. Relationship between Body Image and Social Participation in Pregnant Women of Jahrom City, Iran. *Ufuq-i Dānish.* 2017;23(2):111-6.

5- Noroozi M, Bayram H, Abedi HA. Women's body image during pregnancy. *Nurs Midwifery Res.* 2006;31:47-53. [Persian]

6- Garrusi B, Razavi Nematollahi V, Etminan Rafsanjani A. The relationship of body image with depression and self-esteem in pregnant women. *J Health Dev.* 2013;2(2):117-27. [Persian]

7- Nylander I. The feeling of being fat and dieting in a school population. An epidemiologic interview investigation. *Acta Sociomed Scand.* 1971;3(1):17-26.

8- Cooper PJ, Fairburn CG. Binge-eating and self-induced vomiting in the community. A preliminary study. *The British journal of psychiatry : the journal of mental science.* 1983;142:139-44.

9- Warren CS, Cepeda-Benito A, Gleaves DH, Moreno S, Rodriguez S, Fernandez MC, et al. English and Spanish versions of the Body Shape